

Odgovorna i bezbedna upotreba benzodiazepina u zaštiti duševnog zdravlja

Predrag Mišić

Specijalna bolnica za psihijatrijske bolesti Gornja Toponica

Apstrakt

Benzodiazepini su jedni od farmakoloških agensa koji se najčešće propisuju pacijentima i koji se sve više (zlo)upotrebljavaju u celom svetu. Ovaj rad predstavlja novo, savremeno i moderno štivo, koje kroz različite aspekte osvetljava pitanje racionalne i neracionalne upotrebe benzodiazepina u savremenoj medicinskoj i psihijatrijskoj praksi. Pored terapijske primene, poslednjih godina beleži se i nemedicinska upotreba, kao i zloupotreba benzodiazepina, što predstavlja rastući javnozdravstveni problem.

Cilj ovog rada je da ukaže na jasne smernice za odgovornu upotrebu benzodiazepina u zaštiti duševnog zdravlja, odnosno da nam pruži nedvosmisleni uvid kako da na bolji, efikasniji i sigurniji način možemo da pomognemo pacijentima koji boluju od duševnih poremećaja, te da im omogućimo lepši i kvalitetniji način života. Cilj je i da korišćenje benzodiazepina, kao kratkotrajno vrlo efikasnih, ali dugoročno potencijalno rizičnih lekova, bude racionalno, kao i da se pojača svest javnosti o značaju odgovorne upotrebe benzodiazepina.

Korišćen metod je prikupljanje informacija iz najsavremenije svetske literature, kao i iz prve zvanične preporuke u Srbiji za upotrebu benzodiazepina, ali i prikupljanje iskustava iz svakodnevnih prakse u psihijatrijskom radu, kako u hospitalnim, tako i u ambulantnim uslovima.

Benzodiazepini, kao klasa lekova, postoje još od šezdesetih godina prošlog veka. Tokom 1975. godine Uprava za hranu i lekove priključila ih je listi lekova s ograničenom upotrebom, čime je jasno iskazan oprez usled nadolazećih informacija o komplikacijama terapije benzodiazepinima. Radna grupa Svetskog udruženja psihijatara 1996. godine iznela je stav da benzodiazepine ne treba propisivati duže od 30 dana, osim za hronične ili recidivantne anksiozne poremećaje. Iako

se više decenija znalo da su benzodiazepini klasa lekova koju ne bi trebalo olako propisivati i upotrebljavati (isto kao bilo koju grupu medikamenata), upotreba je velika, a propisivanje često nedovoljno regulisano u mnogim zemljama (uključujući i Srbiju). Danas postoji čvrst konsenzus oko indikacija za benzodiazepine. Psihijatrijske indikacije obuhvataju kratkotrajne intervencije (najviše 2 do 4 nedelje) kod paničnog poremećaja, generalizovanog anksioznog poremećaja, socijalne fobije i nesanica kod kojih nefarmakološke intervencije nisu imale efekta. Osim tih indikacija, benzodiazepini su indikovani kod katatonije, kao i za kratkotrajnu primenu kod epileptičnog napada, akutne distonije (akutni ekstrapiramidalni sindrom), prilikom uvođenja u anesteziju i kada se javi akutna hipertenzivna kriza. Međutim, mnogi korisnici psihijatrijskih ili drugih medicinskih usluga kod kojih za tako nešto ne postoje indikacije, koriste ove lekove u značajno dužem periodu od preporučenog. Ovde će biti izložen istorijat primene date grupe lekova, njihove farmakološke karakteristike, indikacije i kontraindikacije, razmatraće se i regulative propisivanja ove grupe lekova i različite vrste rizika, više ili manje poznate stručnoj i široj javnosti. Jasno je prikazana paralela farmakokinetičkih svojstava najpropisivanijih benzodiazepina iz grupe anksiolitika i „z leka“, ekvivalent doza u odnosu na 10mg diazepam, vreme do postizanja maksimalne koncentracije u krvi, kao i prosečno vreme eliminacije.

U zaključku se ističe opasnost zloupotrebe, zavisnost i „rekreativna“ upotreba ove grupe lekova, što je potkrepljeno savremenim činjenicama. Dat je poseban osvrt na trajanje efekata i rizike upotrebe, te na odgovoran pristup u lečenju benzodiazepina. Glavna dejstva benzodiazepina – anksiolitičko, hipnotičko, antikonvulzivno i miorelaksantno dovela su do sticanja bogatog iskustva za stručni oprez.